IANCU SAUL

MANUAL PENTRU VICTIME

EDITURA CUCUTENI

IANCU SAUL

MANUAL PENTRU VICTIME

Carte apărută în regia autorului

IANCU SAUL

MANUAL PENTRU VICTIME

EDITURA CUCUTENI
București, 1996

ISBN 973-97612-0-8

MANUAL PENTRU VICTIME

Regula întâia, cunoscută și sub numele de regula A : nu e bine să fii o victimă. Profesiunea recunoscută de legi și state este aceea de călău sau gâde.

În vechime, raportul era de un călău la o victimă. Cum numărul de călăi s-a înmulțit considerabil, au fost constituiți în batalioane, pe regiuni și județe.

La mulțimea călăilor erau necesare mase de victime. Raportul călău-victimă s-a depersonalizat. Ne mai fiind legat de victimă, călăul a fost ridicat pe piedestalul eroului din basme sau din legende. Ori, mai bine zis, prin basme călăii s-au transformat în eroi. Până la sută în sută, fiind omagiați atât în proză cât și în poezie.

Regula a doua (adică regula B) : când ești sortit să fii victimă, roagă-te să ai parte de un profesionist care te poate da gata repede. Este unica bunăvoință pe care un călău poate s-o arate în public.

Regula a treia (C) : dacă tot ești în viață și singura misiune a călăului este de a te tortura, ai grijă să te relaxezi odată cu el. Momentele sale de odihnă sunt și clipele tale de fericire. Fii om în toate împrejurările. Și călăii au suflet, numai că ei nu-l pot folosi în exercițiul funcțiunii.

Regula a patra : când ajunge în fața torturii, victima este cea mai pricepută în a se chinui singură. Gândește puțin. Nu-ți găsi vini imaginare ție însuți. Nu munci, dacă nu ești forțat de colegii de lângă tine la înăsprirea propriilor voastre chinuri. Colegul de suferință este mânat de o speranță existentă numai în mintea lui suferindă.

Regula a cincea : un zvon, o bârfă, o sentință trunchiată e destul să transforme o ființă mulțumită de sine într-o victimă nefericită.

Atenție la semantică : același cuvânt te poate duce la moarte sau te poate lăsa în viață. Nu pune în cuvinte ceea ce poți evita, precum : numele torturii la care ești supus, numele mâncării care ți se servește în castron și numele componentelor ei, modul de preparare și valoarea calorică, întrucât cuvântul scăpat te poate urmări până la groapă cu toată ferocitatea.

Regula a șasea : folosește numere în loc de cuvinte. Descoperă lumea prin cifre. Numărătoarea pașilor făcuți în celulă, a zilelor, orelor, minutelor și secundelor scurse, ajută timpul să treacă mai repede și apropie mesele. Numără crengile unui copac sau frunzele unei tufe, dacă ai norocul să le întrezărești printre gratii. Greșelile îți dau senzația perpetuului. O iei de la capăt de atâtea ori, încât începe să te distreze.

Când toate acestea sunt numărate, ascultă povestea adevărată care urmează.

*

Dar mai întâi o explicație. Acțiunea poveștii se petrece în „Autohtonia", o țară imaginară, dincolo de istorie și geografie, acolo unde autohtonii sunt întotdeauna : buni, ospitalieri, deștepți (adică plini de șmecherie), cinstiți și în general foarte morali. Nimic din ceea ce se petrece pe teritoriul lor nu-i atinge personal sau ca națiune. Au cuvântul „responsabilitate" în dicționare dar în afara provenienței sale latine, nimeni nu știe dacă are vreo folosință. Autohtonii se nasc, trăiesc și mor fără nici o vină. Au și ei toate organele de stat, guvern, justiție, învățământ, armată și poliție, dar acestea sunt pentru venetici, minorități de tot felul (cum sunt evreii, țiganii, ungurii, turcii, grecii, arabii, pakistanezii, etc.), autohtonii descurcându-se între ei ca între frați. De aceea se spune că :

„autohtonul este milos". Autohtonii sunt numiți în poveste autohtoni, iar ceilalți, pentru care se fac și se aplică legile, sunt jiffi, (de la cuvântul englez „Jiffy", care înseamnă „într-o clipă"). Spre exemplu într-o anumită perioadă de timp guvernul a inventat expresia „elemente iudeo-comuniste" — aceștia, jiffi fiind, puteau fi arestați, deportați sau exterminați fără judecată. Nu-i așa că expresia este frumoasă ? Așa sunt autohtonii : frumoși sufletește ! Au fost deportați, au fost exterminați (ca să nu le numim masacre pentru a proteja sensibilitatea naturală a autohtonului), au fost persecuții și abuzuri. Acestea toate făcute de jiffii înșăși. Ceea ce nu-l atinge pe autohton direct nu-l întristează. De aceea autohtonul este întotdeauna vesel și-i plac glumele, hazul, băutura și femeile. Dansul național este și el la mare cinste. Unde-i dans, veselie și femei, este și muzică. O țară obișnuită. Ce păcat că acest pământ este o țară imaginară, cu oameni imaginari, într-o lume imaginară.

Cum aceste rânduri sunt scrise în limba română, pentru un cititor român, într-o țară românească, am folosit numirile geografice, nume de botez și familie (acolo unde a fost cazul) împrumutate din română. Orice apropiere între fapte și națiunea română este pură coincidență. Cum am spus mai sus, și insist repetând : românul nu are niciodată vreo vină, scădere morală și nu comite abuzuri. (Dacă cineva, din necunoștință de cauză, dă peste ceva care nu este puritatea purității, să știe că este ceva din import).

Acum pot începe. . . .

TO BE A JIFF

M-am născut jiff în anul de penumbre 1934. Adică după însemnatul an 1933, când marele șef a ajuns la putere, cu declarata intenție de-a curăța lumea de toți jiffii pământului. Dacă lumea trebuia curățată, sau jiffii trebuiau să fie aceia care să se curăță singuri, ar fi o întrebare morală. Dar cum aceasta depinde de geografie, îi vom lăsa moralei latitudinea de-a se descurca singură.

Am fost născut într-o familie de jiffi pe care aș putea s-o numesc ordinară : tata meseriaș, mama casnică, patru frați și surori cu mine cu tot.

Primele impresii rămase în amintire : un leagăn într-un copac, învârtindu-se cu mine, cu copacul, cu cerul albastru de vară, cu omenirea care continua să se învârtească și ea. Mi-a fost atât de rău, încât în tot restul vieții n-am mai putut să mă urc în carusele ori alte construcții de bâlci care au această nenorocită fericire de-a se învârti. Cred că aceasta e prima plăcere ce mi-a fost ștearsă într-o singură zi. Anul era 1938, aveam doar patru ani, dar țin bine minte, căci unchiul meu după mamă, Theodor, venit cu nevastă-sa din America, era cumpărătorul acelui instrument de tortură care se numește leagăn. Ei veniseră să-și revadă locurile natale și, neavând copii, s-au gândit să-și procure unul dintre nepoți. Norocul ar fi trebuit să cadă pe mine, dar ghinionul a făcut ca taică-meu să nu vrea cu nici un chip să mă dea, din motive știute numai de el. Aceasta a fost a doua dorință care nu mi s-a împlinit niciodată : aceea de-a vizita America. Nu era pentru mine — și basta !

Dar ce m-am așezat să fac eu aici? Am început să enumăr bucuriile la care am fost nevoit să renunț în copilărie. Ori nu pentru asta m-am apucat de scris cartea de față. Se pare însă că un jiff tocmai asta trebuie să facă : să renunțe la toate !

Un jiff din anii 1934—1938, sau în oricare alt an de-atunci înainte, nu se putea declara patriot, iubitor de glie, iubitor de strămoși (evident, nu de-ai lui), tribun al poporului sau candidat la postul de primar al localității. Nu știam acestea pe-atunci, dar fiind un copil precoce (am încetat să ud scutecele la o vârstă mai mult decât mulțumitoare pentru mâinile mamei) am învățat că cea mai bună diplomație este gura închisă, secretul ținut strâns — iar când nimic nu mai ajută, salvarea prin fugă.

Din vocabularul familiei au fost repede scoase cuvinte de prisos, ca : onoare, demnitate atitudine morală, pământul patriei, „Ei" și „noi" începeau să fie noțiuni bine delimitate. Noi eram jiffii, dânșii „autohtonii". Orice, numai jiff să nu fii !

O terasă de casă, într-o curte destul de îngustă, cu familia șezând pe tot felul de scaune improvizate, bând bere și bragă, cu unchiul și mătușa din America prezidând reuniunea, sunt ultimele impresii păstrate din anii aceia. Ca prin vis, se mai adaugă dintr-o fotografie pierdută de mult, un cal de lemn pestriț, cu mine călare și cu frații și sora în jurul nostru. Aveam de pe atunci un fel de burtică țuguiată, dornică de mâncare. Și tot ca prin vis îl văd pe fratele mijlociu pe care îl implor să oprească leagănul, iar el râde și râde.

Familia s-a mutat mai apoi pe strada principală. Atelierul-locuință avea obloanele vopsite în roșu la origine, dar se decoloraseră în cărămiziu spălăcit. Spălat de ploi, mai exact. Pe aceste obloane călăream eu, pe o distanță de 30—40 centrimetri : fâșșș, fâșșș, fâșșș ! Nu mă oprea decât o intervenție mai dură a tatii, plus câteva înjurături sănătoase. Eram un țânc, dar mă miram de ingeniozi-

tatea cu care se închideau aceste obloane. Un capăt turtit de metal al unei bare era fixat de tocul de lemn al ferestrei, iar un alt capăt de fier intra printr-un orificiu într-un inel — și încuietoarea era gata. Nu se foloseau lacăte complicate și costisitoare. Doar cu toporul se mai putea intra în atelier dinspre stradă.

De la aceste obloane amintirile încep să se îndesească. În spatele lor trăiau șase suflete. Evident, de jiffi, dar... trăiau !

Era o dimineață caldă de iunie. Cred că m-am sculat din cauza prea marei călduri și a gălăgiei din casă. Mergeam frecându-mă la ochi. În bucătărie erau tata și încă o persoană. Tata încerca să umple o cană cu apă, dar se pare că-i tremurau mâinile. Fața lui era albă ca varul. Foarte albă — și parcă peste frică se așternuse un fel de indignare sau supărare. Celălalt, un sublocotenent cu mici tuleie sub buze, agita un revolver în toate direcțiile :

— Hai, dă apa mai repede, jiffule !

Luă cana din mâna tatii, bău o dușcă, și în loc de mulțumesc țipă cu pistolul prin aer :

— Terminăm noi cu bolșevicii, iar când ne întoarcem vă curățăm pe toți, jiffilor !

Dimineața aceea de 22 iunie n-am putut-o uita niciodată. Am reușit să arunc o privire afară prin crăpătura oblonului. Armată, multă armată, cu tunuri și cai. Începea războiul cel mare și eu nu aveam nici șapte ani împliniți. Noi nu mergeam la război, nu aveam de eliberat țara, nu participam la istorie, noi eram numai jiffi.

Ce s-o fi întâmplat cu acel sublocotenent exaltat ? O fi supraviețuit măcelului ? S-o fi prăpădit în vastitatea vecinilor de la Răsărit ? O fi predând materialismul dialectic în vreo comună de la marginea țării ? Căci asta e viața : o lungă înșiruire de zile, cu noduri ale soartei în ele. Întotdeauna m-a fascinat această înfățișare a vieții : trec ani de zile până când se formează un om — iar într-o oră

anume se stinge într-o singură clipă. Și omul s-a născut pentru acea oră și clipă.

Tata, care făcuse primul război mondial prin Dobrogea și Bulgaria cu ani în urmă, a izbucnit cu mânie spre mine :

— Ce te uiți afară ? Du-te la culcare,... f... !

Și culoarea îi revenea în obraji, pe măsura ce înjurăturile progresau. Iar dincolo de obloane, cu zbierete multe, cu tropote și nechezat de cai, coloana se punea în mișcare, hurducând pe caldarâmul străzii. Parcă era un puhoi, mai mare decât toate cele văzute și auzite mai înainte. Într-o astfel de coloană simțeai puterea, te socoteai tare chiar și fără tuleie sub nas.

În cotloanele memoriei, întorcându-mă cronologic, mai stăruie o noapte de iunie a anului 1940. De câtva timp apăruseră la noi în casă niște oameni străini, asupra cărora am fost sfătuiți să nu scoatem o vorbă în afara casei. Eram participant la o conspirație a tăcerii — și bineînțeles că noi, copiii, ne-am asumat această răspundere. Trei erau oamenii : Jac, Jaca și Tudose. Jac era un tip înalt, cu trăsături distinse, o figură de intelectual sănătos, mereu pus pe glume. El ne făcea să râdem, dar mai ales îl așteptam pentru bomboanele și biscuiții aduși nu știu de unde. Jaca era o tânără roșcovană, pistruiată până sub limbă, scundă și urâtă foc. Tudose era tăcut și îngrijorat tot timpul. Părea că nu de mult își părăsise coasa și nu era mulțumit de viața de orășean. Nu țin minte să fi purtat discuții ideologice, sau orice alt soi de discuții. În fața mea se vorbea de lucruri obișnuite. Acești trei musafiri dormeau cu noi pe podele, alt loc nu aveam, iar dimineața plecau în treburile lor. Unde și pentru ce, nu știam. O singură dată, mama a plecat cu trenul la Bârlad. Călătorie primejdioasă, pentru că jiffii erau aruncați din trenuri în timpul mersului de către cei cu garda și căpitanul. Atunci am auzit pentru prima oară cuvântul „celulă". Se pierduse legătura cu celula din Bârlad. Mama, care era născută și crescută acolo, s-a întors cu vestea că toți fuseseră ares-

tați. În tot timpul cât a lipsit mama, fratele mijlociu Peretz a gătit numai supă de fasole cu tăieței. Toți am mâncat-o vreme de trei zile. Cum i-a cunoscut tatăl meu pe-acești oameni, n-am aflat niciodată. Se pare că tata avea preocupări socialiste, dar cum în casă nu aveam cărți, probabil că socialismul său era de natură platonică, asemenea dragostei purtate unei fete frumoase, căreia n-ai avut curajul să-i adresezi nici un cuvânt. Ce socialism? De unde socialism? Și cine l-a inoculat acelor oameni care locuiau la noi, parcă în așteptarea unui lucru gata să se petreacă de la o clipă la alta?

Și iată că într-o seară întunecoasă de iunie, foșneală mare în casa noastră. S-au înnodat boccelușele, s-au schimbat nenumărate urări de bine și cuvinte de rămas bun — și la căderea nopții oaspeții ne-au plecat. Am primit multe bomboane, mulți biscuiți și o groază de pupături. Se duceau la bac.

Cei trei au plecat, dar parcă magnetismul din aer nu dispăruse. Inițiații în acest mister așteptau deznodământul care urma să aibă loc într-o bună zi. Încordarea și așteptarea se puteau citi în ochii părinților. Am adormit. Dimineața, Jac și Jaca erau înapoi, pe saltele. Din crâmpeiele de cuvinte schimbate, am înțeles că Tudose și mulți alții trecuseră cu bacul în Basarabia. A fost debandadă mare, unii au căzut în apă și nu se știa ce s-a făcut cu ei, întunericul era negru ca păcura. Se profita de ultima noapte când se mai putea trece, înainte de închiderea graniței. Basarabenii veneau în țară, iar cei ca Tudose se duceau dincolo, peste Prut.

Apoi a fost povestea cu Brăila. Întâi a dispărut Jaca, după care, într-o dimineață, Jac a venit în atelier, l-a luat pe tata de umeri și, tot vorbind, s-au îndreptat spre curtea casei, care dădea într-o altă stradă paralelă. La întoarcere, tata avea pe cap căciula de astrahan a lui Jac. Au făcut acest schimb între ei.

Aceasta a fost toată activitatea comunistă a familiei mele. Viața își continua cursul, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, până în prima zi a marelui război, când vina jiffilor ne-a fost comunicată din primul moment de sublocotenentul cu pricina. Sentința era dată, numai execuția se amânase. Nu avea timp, se ducea la război...

Umilință... Îmi aduc aminte că era iarnă, abia căzuse prima zăpadă a anului. Tata a fost scos într-un detașament de jiffi la curățatul străzilor de omăt. Erau tocmai pe strada noastră, unde din patru locuitori trei erau jiffi. Gospodinele și copiii aveau alte preocupări. Unii fierbeau ceaiul, ceilalți împărțeau băutura și prăjiturile aflate în casă. Se împărțea la toată lumea, umiliți și soldați deopotrivă. Soldații erau rezerviști de seama tatii, sau chiar mai bătrâni. Ei nu se temeau de vreo dezertare. Jiffii nu se grăbeau în vreun fel. Intenția de a-i umili era undeva, în mințile unora de la centru. Războiul începuse aici, lângă noi, și se îndepărtase la sute și mii de kilometri. Probabil că nemții presau să se ia măsuri împotriva noastră. Dar cum conducătorii țării erau și șefii armatei, problema jiffilor nu venea pe primul plan. Nu știu cum, pesemne prin zvonuri purtate din gură în gură, jiffii au fost adunați în cele două mari lăcașuri de rugăciune ale orașului: Templul Meseriașilor și Templul Croitorilor, despărțite între ele doar de-o curte și-un gard. Se dormea pe unde se apuca, pe jos, pe bănci, în jurul altarului, pe coridoare și-n camerele alăturate. Cum nu exista o amenajare pentru atâta puhoi de lume, nopțile trebuie să fi fost un iad în miniatură. La vârsta mea, tot acest exercițiu de-a umili era o joacă de-a celor mari. Alături de tata erau Valdman, negustorul de piei, Bercovici croitorul, Bercu, celălalt croitor, Furman, proprietarul daracului și mulți alții. Cât dura pauza de ceai, toată lumea se sprijinea în lopeți. Pe la amiază, detașamentul se îndrepta din șale și pornea să dea zăpada de-o parte, încet și cu mare chibzuință în a nu-și irosi forțele de pomană. Tata, ca ori-

care altul de pe strada noastră, avea o poziție socială onorabilă, niște bunuri agonisite cu truda palmelor în decursul întregii lui vieți. Atentatul la demnitatea lor dădea greș, prea erau mulți, prea erau toți. Pedeapsa colectivă nu-și atingea ținta. Din curățirea zăpezii n-am învățat atunci ce înseamnă a umili, a dezonora. Nici o muncă, de orice fel ar fi ea, nu degradează, nu umilește, chiar dacă nu este aceea pe care o faci de obicei, adică munca pentru care te-ai pregătit. Seara, oamenii din detașament se îngrămădeau, cu mic cu mare, la Templu. Vă dați seama ce haos, ce îngrămădeală, ce zarvă și ce de înjurături cu glas tare. Ordinul de-a părăsi locul pentru a se face numărătoarea a trecut ca un zvon de la om la om. Se băteau unii pe alții cu mâna pe umăr și se țipa la ureche. Într-o oră, cu sudalme și milogeală, lumea liberă s-a pornit spre casă. Jiffii de la 16 ani în sus au rămas în stare de arest. Doi soldați la câte un Templu făceau de strajă. Au apărut și niște construcții care aduceau cu niște cutii de pază. Din aceste cutii nu lipsea nimic pentru o viață de om. La plecare, fiecare jiff își lăsa obolul, însoțit de cuvintele : „Săracii soldați !".

Dacă toată lumea aceea gândea confuz asupra acelei situații, iertați-mă că și eu eram la fel de confuz și deloc înclinat spre dramă sau tragedie. Nici concetățenii mai mari nu păreau demoralizați și nici măcar pesimiști. Câteodată, a nu ști este mai bine decât a-i da drumul imaginației.

Întors în sânul familiei, cum se spune, tata și-a reluat viața obișnuită de meseriaș, până când cei din capitală au gândit ce mai e de făcut. Jiffii nu erau chemați sub arme, război era, nemții i-ar fi vrut morți pe toți, dar conducerea s-a opus. Nu întru totul, nu cu glas tare, ci lansând o lozincă : „Jiffii la Bug !". Adică undeva în Transnistria, în țara nimănui. Era parcă mai bine, o ușurare. Înainte se striga „Jiffii la Palestina !". Asta mă îngrijora. Ce-o fi aia Palestina ? Și-mi închipuiam porțile iadului, cu Scaraoțchi în prag, râzând cu toți dinții. Era greu să fii un jiff

mare, dar unul mic de ani era şi mai greu. Cuvinte noi, neînţelese, apăreau peste noapte şi te urmăreau ca fantomele. Cei mari nu aveau timp să ne dea explicaţii... Au apărut legi noi. Jifii trebuiau să asigure produse pentru armată : ciorapi, obiele, bocanci, pături, îmbrăcăminte... Aşa s-a dezvoltat industria rapidă a bocancilor cu tălpi de carton, a obielelor ca foiţa de ţigară, a ţigărilor ca balega sau a slăninei râncede. Totul centralizat şi expediat cu entuziasm pe front. Aşa se întâmplă când vrei să faci o dreptate imaginară prin lege. Participarea jiffilor la efortul de război ! Cine putea să producă ce vroiau guvernanţii ? Una din primele măsuri a fost aceea de a-i aduce pe jiffi sub comandă militară, pe profesiuni. Se lucra de la şapte dimineaţa până târziu după prânz. Se servea masa şi lucrul se relua până după miezul nopţii. Şi iar de la şapte dimineaţa, în ziua care urma. Plutonierul Petrică era şeful curelarilor. Sub comanda lui, cu tata în frunte, vreo 80 de jiffi din cei care aveau o cât de mică afinitate cu prelucrarea pieilor, erau în detaşamentul curelarilor. După încetarea lucrului, Petrică venea la atelier după un ban în plus. Era însurat şi-o mai şi creştea pe sora nevesti-si ca pe propria lui fiică.

Se auzeau tot felul de zvonuri de cât suferă jiffii de prin alte părţi ale ţării sau de pe alte meleaguri. Dar înfiorarea simţită la auzul lor se risipea repede. Începusem şcoala. Funcţiona într-o clădire a cuiva. Liceul nostru şi şcolile primare fuseseră puse la dispoziţia celor demni, onorabili. Ce-am învăţat atunci mi-au creat alte confuzii. Probabil că eram bunişor la materii, de ce altfel mi-ar fi dat profesorii premiul al treilea ? Învăţătoarea se numea domnişoara Ketti, şi dacă nu mă înşel, am petrecut toate cele nouă luni, cât au ţinut cursurile, cu mâinile ţinute frumos la piept sau la spate. Nu că-mi era frică de domnişoara Ketti, dar tare mai era de frumoasă ! Se pare că bătrânilor şi copiilor li se năzare că toate femeile sunt minunate. Din anul al doilea lucrurile s-au schimbat radical.

Am descoperit fotbalul. Din acela cu mingea de cârpă şi pe maidan. Ce bine era că după lumina zilei apărea luna ! Nopţile fără lună erau întristătoare pentru jucătorii de fotbal Plecam acasă mult, mult mai devreme ca de obicei. Fotbalul — moartea încălţămintei, căci încălţări nu aveam decât o pereche — şi aceea avea bombeurile roase deşuturi.

Cred că în perioada aceea am învăţat cum se trage chiulul la lecţii. Şcoala acelor ani mi-a rămas în memorie ca o nebuloasă cu o gaură neagră în mijloc. Toate cunoştinţele mele au trecut prin acea groapă şi nu s-au mai întors niciodată...

În acele zile de mare tensiune, cu tata lucrând 18—20 de ore pe zi şi cu mama făcând totul cu propriile ei mâini, ca să ne hrănească, să ne îmbrace şi să ţină curăţenia unui spaţiu care avea ca singură instalaţie doar robinetul de apă, nu ne-a fost prea uşor. Noi, copiii, nu aveam ce face acasă altceva decât să mâncăm şi să dormim. Jiffilor le era interzis să asculte radio, iar patefon nu aveam. Hoinăream prin oraş, pe la lac şi la Dunăre. Mergeam cu haitele în căutare de nimic, numai ochii să aibă la ce să se holbeze şi să se bucure. Ne agăţam de birje şi de tramvaie, primejdia nu ne speria. Lupta cu birjarii şi cu conductorii era una dintre plăcerile noastre.

Între timp, făuritorii de legi au mai născocit una : „Românizarea" ! Toate fabricile, instituţiile financiare, toate prăvăliile şi atelierele, urmau să fie trecute în mâinile etnicilor români (Pardon : autohtoni). Era încă o lege făcută să ne îngrijoreze, dar care să nu se poată pune în practică. În tot oraşul erau trei curelari şi o mână de lucrători. Din aceşti trei, doi erau jiffi. Tata a trecut atelierul pe numele plutonierului Petrică... şi lucrurile au rămas ca înainte. Toată averea meseriaşului sunt sculele şi priceperea sa. Priceperea nu putea fi trecută prin decret altei persoane — iar cu sculele fără pricepere desfiinţai sigur o meserie de care, la acea vreme, statul avea mare nevoie. S-a vorbit mult, s-a înjurat pe sub barbă, s-au

vărsat tone de cerneală prin presă şi toate au rămas pe loc. Poate nu chiar de tot. Ceea ce se producea înainte cu bună voinţă, acum se producea în silă şi prost. Aşa au apărut bocancii cu pingele de carton, obielele ce se destrămau în contact cu apa şi câte altele. Nemţii au trebuit să se adapteze şi ei la situaţia aceasta bizară. Fuehrerul urla prin tot continentul, „soluţia finală" era pusă în aplicare, dar aici, în acest colţ de ţară, dacă aveai nevoie de ceva, în două cazuri din trei trebuia să apelezi la un jiff. Străzi întregi erau înţesate cu ateliere de tot felul, iar de când cu „românizarea" era încă şi mai greu să ştii cine este stăpânul. Fiecare jiff îşi avea „fritzul" cu care făcea afaceri, schimburi de bunuri şi informaţii. Fiecare urmărea mersul războiului şi zvonurile însoţite de comentarii abundau în oraş. De pe figura fritzului ghiceai dacă frontul mergea spre apus sau spre răsărit. De la o vreme, direcţia începuse să se clarifice. Frontul mergea spre apus, venea înapoi ca un tăvălug. Când fritzul tatii i-a propus să-i vândă steagul regimentului său, lucrurile deveniseră clare. Dar tata a refuzat să i-l cumpere, deşi era din mătase şi se puteau scoate nişte cămăşi grozave din el. Mersul la beci devenea tot mai frecvent. Într-un adăpost încropit în curte. Undeva în oraş familia Grimberg a fost omorâtă de-o bombă. Ce avioane fuseseră nu se ştia. Beciul, bun pentru răcitul pepenilor, era o capcană de şoareci. Cu numai o singură intrare-ieşire, Dumnezeu să te ţină la o lovitură dată în plin. Dar pentru noi n-a fost să fie. Acest adăpost improvizat era locul unde se trăia isteria colectivă şi frica de moarte. De parcă ai nevoie de lecţii pentru a muri ! Surpriza aceasta o poţi avea şi fără să fii „culturalizat". Conştiincioşi, atunci când suna alarma (un alt procedeu sigur de a băga spaima în oase), ne echipam cu haine groase şi coboram în beci, cam vreo zece familii, cu cătel şi purcel. În vreme ce eu eram confiscat în beci, fraţii mai mari au apărut într-o dimineaţă, veseli nevoie mare : „Arde oraşul !". Şi ca s-o dovedească, mi-au arătat

niște pistoale arse, cu care ucideau niște dușmani imaginari : „Bang ! Bang !". Amănuntele n-au întârziat să vină și să confirme cele spuse de ei : doi germani pe o motocicletă, cu grenade și alte materiale incendiare asupra lor, au dat foc unei mari părți din centrul orașului. Alți doi nemți, spuneau zvonurile, ar fi fost prinși de ruși la marginea urbei și împușcați. Era o mare satisfacție pentru noi toți.

„Au venit rușii !" dar... n-au venit „ai noștri", așa cum ne așteptam. Primul contact cu soldații ruși l-am avut a doua zi dimineața, când i-am văzut asaltând cu „balalaicile" lor obloanele magazinului principal din piața de lângă noi. Magazinul era de produse alimentare și nu banca Rothschild. Dacă ar fi întrebat împrejur, li s-ar fi oferit cheile magazinului și ar fi putut lua toate mezelurile care erau acolo, plus borcanele cu muștar.

Lumea adunată ca la bâlci se uita și le găsea scuze : „Acesta e primul val — și în primul val nu întotdeauna se află soldații cei mai de treabă". Cum n-am avut plăcerea să văd valul al doilea și următoarele, am rămas cu impresia atacului. Nimeni dintre localnici n-a profitat de ocazie. Unii s-au îndepărtat clătinând din cap, alții cu justificările încă pe buze.

Anul era 1944 și marea schimbare venise. Aveam din nou acces la liceul comunității, iar eu am fost admis acolo unde predau profesorii cei mai buni. Mulți dintre aceștia erau autohtoni și de o calitate excepțională. Dar fie profesorul cât de bun, la nimic nu ajută dacă dobitocul nu-și pune capul la învățătură. Pentru mine, liceul, ca și școala primară, a fost o amintire trecătoare. Nu-mi amintesc să mă fi muncit prea multe gânduri. Puhoiul de noutăți era așa de mare, încât școala devenise una dintre cele mai minore preocupări.

Raportul dintre „ei" și „noi" s-a schimbat. În zilele de după trecerea de la o stăpânire la alta, unii dintre jiffi s-au simțit îndreptățiți să ocupe funcții care până atunci

le erau interzise. Din închisoarea oraşului, deţinuţii au evadat în masă în noaptea de 23 spre 24 august. La câteva zile s-a iscat zvonul că un jiff a preluat postul de director al închisorii. S-a numit singur !

Autohtonii erau prea timoraţi şi prea răniţi în mândria lor pentru a se alătura anarhiei. Era o chestiune de onoare ? De frică ? De stupoare ? În primele luni după arderea centrului, parcă fiecare jiff îşi căuta (şi găsea !) un loc „gras" unde să-şi continue activitatea. La acea vreme, până şi unul cu numai bacalaureatul se vedea un mic „prinţişor". Euforia cu „au venit ai noştri" se risipea repede, iar instituţiile şi-au reluat aspectul autohton, deşi la un nivel mai redus de agresivitate. Unii jiffi au rămas în funcţii de conducere, dar şi aceştia având oarecari merite.

Autohtonii erau într-o stare de şoc. Pentru prima oară, privilegiul de a guverna nu era întru totul al lor. Jiffii şi alte naţionalităţi care erau văzute ca în afara jocului politic şi administrativ, constituiau cauza acestei stupori. Stupoare creată de ei înşişi şi nu de adevăraţii actuali guvernanţi, care vieţuiau departe şi alte căror intenţii nimeni nu le ştia. De fapt, fruntea conducerii statului nu a fost predată niciodată unui „neromân". După o perioadă neclară, odată cu apariţia Frontului Democraţiei Populare, a fost împins la putere doctorul Petru Groza, apoi ceferistul Gheorghe Gheorghiu-Dej, până hăt în 1965. Autohtonii s-au speriat singuri şi de pomană.

Cu ce ne ocupam noi, jiffii, începând din 1945 ? Au apărut ca ciupercile după ploaie organizaţiile jiffeşti, pentru a împlini... mărele ideal legionar : „Jiffii la Palestina". Ce alta pretindea ideologia sionistă decât că, pentru ca să fie „cu cheile la brâu", cum spune poetul, jiffii aveau nevoie de un stat numai al lor, cu legi ale lor şi cu toate necazurile rezultate din „a te guverna pe tine şi pe alţi trăitori" de pe acel teritoriu. Desigur că legionarii vedeau această lozincă („Jiffii la Palestina") ca pe o trimitere în iad. În asta şi constă măreţia unei ideolo-

gii : e suavă și blândă cât încă nu este la putere, dar brutală al naibii când pune mâna pe ea. Ideologia, prin limitele ei, este hotarul de unde începe samavolnicia, ba chiar și crimele. Orice ideologie stabilește drepturi anume, iar cine nu este binecuvântat cu acestea, vai de mama lui ! Întotdeauna vezi numai lapte și miere pe buzele ei, dar când ajunge la fapte, să ne ferească Cel de Sus. Căci orice drept devine o limitare a altei persoane. Dreptul unora este ciomag pentru alții. Și toată lumea vorbește numai de drepturi. Când limitarea e prevăzută de legi, ciomagul se servește în porții duble. Iar juriștii jubilează.

Dar s-o luăm înapoi, spre vara anului 1945. Însăși mama, cu toată înțelepciunea ei, m-a luat de mână și m-a dus la „cuib". Nici nu era greu, căci cuibul se afla pe strada din spatele casei. Marea atracție a organizației era că inițiia pentru vara aceea o tabără undeva, la munte. Suma era acceptabilă, iar noutatea un chilipir căruia nu i se putea da cu piciorul. În cei zece ani ai existenței mele, în afara povestirilor de război ale tatii și de plecarea mamei cu trenul la Bârlad, n-a avut loc decât un singur eveniment turistic în casa noastră : părinții mei au petrecut două zile la Brăila, de unde mi-au adus prima carte : „Fără familie" de Hector Malot, în două volume. Deci, a pleca peste granițele orașului era într-adevăr un lucru de pomină. În luna care a precedat plecării am fost atât de cuminte, că nici nu-mi aduc aminte să fi primit vreo pedeapsă nici la cuib, nici acasă. Tabăra de vară suna ca o combinație de cuvinte aduse din paradis și fluturate în dreptul urechilor mele ca o muzică dumnezeiască.

Și într-o zi de august am plecat spre Vatra Dornei. Într-un caiet am însemnat, cu un creion ascuțit, stațiile de cale ferată prin care am trecut. Cred că nu le-am notat chiar pe toate. După trei zile de mers neîntrerupt în vagonul de animale (noi îi spuneam bouvagon), n-am prins de veste unde și când am trecut în împărăția munților. Mi-am promis să consult o hartă, când voi avea ocazia.

Dar ocazia nu s-a ivit, iar cu caietul de călătorie nu știu ce s-a făcut.

Două săptămâni undeva la munte, a fost ca un vis. Mâncarea (cel puțin o parte a ei) era din pachetele trimise de „Joint", așa că nu am fost lipsiți de ceva delicatese, de care îmi aduc aminte și azi.

Eram ținuți într-o continuă activitate : întreceri sportive, dansuri, cântece, discuții, ba chiar și niște lecții într-o limbă străină, care aducea a chineză.

Nu cred că am învățat vreo zece cuvinte care, puse cap la cap, să fi avut un sens pentru mine. De altfel odată cu începerea anului școlar 1945—1946, nouă din ele au și trecut în uitare. Efortul de a învăța îmi absorbea toate preocupările. Un an nou, cu profesori noi, și cu noi materii, printre care franceza. La cuib ne duceam mai rar. Cu școala și fotbalul mă simțeam bine mersi în petrecerea timpului. Și nu numai eu. Majoritatea „Paznicilor Tineri" (așa se numea organizația din care făceam parte) se ținea mai la distanță de activitatea cuibului pe parcursul anului de învățământ. Spre vară, când zvonurile despre organizarea unei noi tabere se intensificau, ne întorceam unul câte unul la activitatea obișnuită.

În 1946 au început să apară „trimiși" din Țara Sfântă, care să ne dirijeze preocupările. Îi priveam ca pe niște ființe venite dintr-o altă galaxie. Știau câte-n lună și-n stele. Având numai un subiect : Palestina și statul care o să vină, informațiile erau absolute. Cu dansurile și muzica păreau puși la punct. Le sorbeam cuvintele de pe buze și le înmagazinam în cutele cele mai ascunse ale sufletelor. Ce frumos era ! În lumea preconizată de ei, nu se afla nici măcar un arab de sămânță.

Eu eram „Paznic Tânăr", Peretz, fratele mijlociu era „Betarist", adică cei care optau pentru violență, fratele mai mare, Aizic, optase pentru „Gordonia", iar părinții făceau parte din „Hamișmar". Sora, abia ieșită din scutece, era apartidă. Nu că n-ar fi avut de unde să aleagă.

Mai era la o zvârlitură de băț „Fiii lui Akiva", o organizație cu caracter religios, și altele. Cum în aceeași clasă aveam membri din toate organizațiile și de toate opiniile, în afara învățătului susțineam și discuții aprinse. Unul dintre „Fiii lui Akiva" de pildă, în focul unei discuții despre mărimea portocalelor din Palestina, mi-a aruncat în furie, printre argumente : — „Tu ești materialist ?" Mă gândeam că se referă la opțiunea pentru cele bune și plăcute în viață — și i-am răspuns cu un „Da" răsunător. „De aceea nu vezi soluția justă !" îmi replică dânsul triumfător. Cum nu vedeam nici o legătură de sens în răspunsul acesta, m-am lăsat păgubaș. Nu mi-e rușine că nu știam la vârsta aceea ce dihanie primejdioasă este materialismul, de care nici el nu avea prea mult habar. Am și eu defectul de-a folosi noțiuni oferite în sentințe gata făcute și nu înțelese cu dicționarul în mână. Ce altă metodă mai bună există de-a răspândi confuziile, neînțelegerile și gogomăniile ? Limba e un organism viu, când n-o înveți cum trebuie, te mușcă tocmai cânt te aștepți mai puțin. Au trecut ani grei înainte de-a învăța că despre cuvintele pe care nu le pricepi e bine să te documentezi.

Eram la liceu și într-o bună dimineață ne-am trezit cu formulare pe bănci, spre a le completa pentru a fi primiți în Uniunea Tineretului Muncitoresc.

— Dar cine nu vrea, să vină apoi și să vorbească cu mine ! a spus instructorul cu înscrierea.

Cererea nu era prea greu de completat. Numele, prenumele, mama, tata, etetera. „Ai făcut sau faci parte dintr-o organizație legionară, fascistă, sionistă sau horthistă ?" În clasă au început șușotelile „Ce facem ?" Și toți ca unul și unul ca toți am răspuns „Nu" la această întrebare. Fiecare s-a dus la cuibul său, pentru continuarea activității. Pentru multă vreme am fost deci și sioniști și UTM-iști, iar în cerul ideologiilor era pace bună. Ori că se închideau ochii, pentru a avea cât mai mulți UTM-iști, ori că printre noi încă nu se iviseră „turnătorii".

În vară am plecat într-un vagon de persoane la Iacobeni. Am ajuns acolo pe ploaie, la fiecare șase ore aveam parte de-un duș în primele zile. Ploua mereu, pământul cald scotea aburi albicioși. Suflarea aceea se ridica până în piscurile munților — și revenea pe pământ sub formă de picături. Trei zile și trei nopți a plouat, iar noi muream de nerăbdarea de-a începe odată activitatea în aer liber.

Între sutele de copii, se afla unul ieșit din comun. Venise dintr-un lagăr de concentrare și era destul să te strecori în spatele lui și să faci „Bum, bum !" imitând zgomotul împușcăturii. Panica prin care trecea era imensă, după care urma cercetarea propriului corp, în căutarea rănilor imaginare. Răutatea copiilor este cunoscută, mulți se dedau la acest joc nemilos.

Dar ploaia a încetat într-o bună zi. Dimineața ne bălăceam într-un râu nu mai adânc de genunchi. Cazarea fusese făcută într-un fel de castel din lemn. Părinții nu erau prea bucuroși de cele învățate de mine în cuib. Pe lângă cele zece porunci date în stăpânire întregului popor de către Moses, mai aveam un set de zece, din care citez din memorie : — „Păzitorul tânăr iubește adevărul și-l spune totdeauna" și „Păzitorul tânăr nu bea, nu fumează și păstrează curățenia sexuală". Înainte de act sau după ? Dar noi nu ne făceam probleme cu ultima parte a poruncii. Jiffii din toată lumea beau vineri seara câte o înghițitură de vin, cu binecuvântarea de primire a sâmbetei. Eu însă — nu ! Nu spunea porunca „Nu bea, nu fumează ?"

Fie-mi îngăduită blasfemia de a generaliza asupra păturii sociale foarte importante a tineretului. Aruncă-i o sentință care poate părea adevărată — și lasă-l pe el s-o absolutizeze până la monstruozitate. Nu poți să-ți mai iei cuvintele înapoi, chiar oferind tot aurul și toate diamantele de pe lume !

La sfârșitul anului 1947, fratele meu cel mare a plecat „legal" spre Palestina și a aterizat în Cipru, într-un lagăr sub protecție britanică. Mizerie, foame, frustrare. Acolo

s-a cunoscut cu viitoarea lui soție. Să nu se spuie că nenorocirile n-au și ele o gradație !

Toate se desfășurau după plan. Se vorbea tot mai insistent că și cuibul nostru își va lua zborul. Ne aflam în primăvara lui 1948 și cuibul era locul unde se petreceau cel puțin zece din orele zilei, cu pauzele pentru mesele care erau uniforme : salată de roșii cu vinete și mămăligă sau pâine. Foametea mergea spre al doilea an și se murea de inaniție în țară. Eu îmi adusesem și viciul cu mine : mâncatul semințelor, preferabil de floarea-soarelui. Eram specializat, le aruncam într-un colț al gurii, iar cojile ieșeau pe partea opusă, așezându-se direct pe unde apucau : pe podea, pe mese, pe scaune. Nu știu ce joc diabolic ne-a ținut treji toată noaptea, dar a doua zi conducătorii cuibului au decis ca pedeapsă să mă șteargă de pe lista de plecare în Israel. Probabil că motivul era cu totul altul, dar faptul rămâne. Vărul meu Hari, a cărui familie era mai puțin închegată decât a mea, a plecat, iar eu am rămas. Pentru a doua oară în viață, voința altora i-a dat alt curs destinului meu.

Într-o zi ne-am pomenit la cuib cu o delegație a partidului comunist. Unul dintre vizitatori s-a arătat interesat de principiile afișate cu litere de-o șchioapă pe perete. După o lungă studiere a lor, a făcut remarca : „Înlocuind «Paznicul Tânăr» cu „Muncitorul", principiile acestea îmi par bune !". Ca „recompensă", am fost desființați. Conducerea din țară și cea din străinătate nu voiau să se opună acestei decizii, așa că într-o zi, foarte curând, eu, Izu Braunstein și Shlomo, unul dintre lideri, înhămați la două bănci de lemn și purtând o sacoșă cu jocurile de șah ale cuibului, plus alte obiecte, am părăsit acel loc pentru eternitate.

Măsura următoare a fost și mai drastică : plecările organizate au încetat cu desăvârșire. Mai trecea câte unul granița pe cont propriu, dar marea epocă de glorie a sionismului dispăruse. Deci, înapoi la școală. O fi fost prima ?

O fi fost a doua reformă a învățământului? Localul școlii era altul în anul 1948—1949: școala „Lumina" de pe strada Principesa Maria. Cu capul limpede și fără să mai am cum pierde timpul, căci se învăța după amiază, notele mele au crescut până-n nori. Eu, nepricopsitul, aveam numai 9 și 10 la materiile cele mai importante. Am fost și premiant, dacă mi-e permis să mă bat pe burtă de fericire. Toată lumea (mă refer la lumea „bună", în care intrau și părinții) se așteptau să-mi îndrept pașii spre liceul teoretic, sau cel puțin spre cel comercial. Era perioada marilor specializări în învățământ. Dar eu, nu și nu!

Ce spunea tot autohtonul despre noi? Că suntem niște oameni fricoși, niște iepurași buni de pus pe fugă, niște degenerați fizic (de subînțeles și moral), buchisitori, viermi sau șoareci ai cărți. Am vrut să arăt că noi, jiffii, nu am fost și nu vom fi niciodată așa. M-am decis să merg la școală medie de Educație Fizică, acolo unde se cere curaj și putere! Atunci, profesia celor care au o mare afinitate cu marile idei ale omenirii. Părinții s-au opus la început, dar cum tata ne pregătea o surpriză, au acceptat până la urmă alegerea mea. Izu Braunstein era cu o clasă deasupra mea.

Ce căutam noi, doi jiffi, între atâtea zeci de tineri autohtoni, care veniseră să devină preoți ortodoxi, dar statul le-a schimbat profesia prin transformarea seminarului preoțesc din Galați, în școală tehnică de educație fizică? De ce acești copii n-au trecut la alte școli, e un mister pentru mine. Poate că argumentul pe care îl foloseau era: „învățăm la seminar"! omițând să zică ce învățau. Timp de alți patruzeci de ani, au pus bazele educației fizice, cu devotament și pricepere.

Deci în 1949 aveam 15 ani. Un sfert din viață-și iată-mă, cu certuri familiale și emoții, la examenul de intrare, în școala pe care am dorit-o și unde m-am simțit foarte bine în următorii patru ani.

TRICOUL DE MARINAR

S.M.T.C.F. Fără să-mi dau seama, intram într-o perioadă de pionierat, într-un domeniu de mare viitor. Profesorul de educație fizică la acea vreme era versiunea diminutivă și ușor degradantă a lui „ăl cu paie, ăl cu fân" din armată, plutonierul major care, din cine știe ce pricină, nu mai putea avansa, trecea în civilie și îi învăța țurca pe derbedei. Devenea „domnul profesor", pe același piedestal cu profesorul de lucru manual: coada cozii.

Noi, țâncii anului 1, am avut norocul unei echipe de profesori de mâna întâia: Gheorghe Manolescu, Țuchi Bârsan, Bebe Ciotea, Bobe Naé, Gheorghe Bujoreanu, soții Blau... Era o echipă tânără și entuziastă, care neștiind ce să ne învețe anume, ne-au învățat totul. Adică tot ce știau și ei, cu materia din facultate încă proaspătă în minte. Directorul Gh. Manolescu, un oltean frumos ca un Adonis și deștept ca unul cu cobilița, creea din mers o meserie și o principialitate specifică ramurii. Nu poți fi sportiv și nu-i poți învăța pe alții să se întreacă, fără a pune condiții ad-hoc și a le respecta, ca și când ar fi fost coborâte atunci de pe muntele Sinai. Ca în orice meserie unde persoana reprezintă obiectul, psihologia ființei — totul. Este o lume care se creează în secunde, durează și se dizolvă. Imaginația are și ea un rol. Cu fiecare lună petrecută în școală, caracterul prindea contur, iar capacitățile se măreau. Dacă cineva din antichitate a spus „Vorbește ca să te cunosc", — „Joacă-te și o să te cunosc" este tot atât de valabil.

Îmi pare rău că trebuie să trec prea repede și prea superficial peste această perioadă. Eram trei prieteni:

Popovici Florin, Patrichi Gigel și cu mine. Prietenie conjuncturală, fiind toți trei externi. Tustrei, scuturați bine, aveam ceva în comun. Tatăl lui Florin fusese diriginte la poșta din Odessa, Gigel venea dintr-o familie de țărani înstăriți, iar eu ideologul noii fericiri pe pământ, minus perioada sionistă, adică a celor care veneau pe orice formular de admitere în UTM imediat după fasciști. Fiind externi și având de parcurs orașul de la un capăt la altul până la casele noastre, aveam destul timp de vorbit și de a ne cunoaște mai bine. Ceilalți, internii, vorbeau mai puțin și făceau mai mult. Școala fiind mixtă, gardurile îi țineau afară pe nepoftiți, spre fericirea celor din interior. Noi, externii, eram de o naivitate teribilă. Eu aveam o prietenă, dar nu știam pentru ce și nici ce anume trebuie de făcut cu ea. Încă nu se inventase pilula, dar cine ar fi îndrăznit să intre într-o farmacie pentru „din alea" ? Și dacă în loc de farmacist mai dădeai și peste una cu fustă ?

Vedeam, atingeam, mângâiam, dar nu pricepeam nimic.

Baschet, gimnastică, atletism, volei, dansuri naționale — pe toate le făceam cu plăcere, iar seara mergeam să joc șah. Fiind un bun ascultător al explicațiilor, învățătura nu-mi părea grea. Am deprins și gustul cititului. Nu știu cum se făcea, dar terminam o carte pe săptămână. Aveam și un caiet pentru rezumate, dar ca și în cazul caietului cu denumirile gărilor, mai săream câte un rezumat, două, iar caietul mi-a dispărut pe parcurs. Din citit însă nu m-am oprit.

În vacanța de iarnă, după ce am fost cu școala la schi (echipamentul ne fusese lăsat până după vacanță) m-am dus la bunicul lui Florin, la Iași. Ninsese bine și chiar în dimineața în care ne-am pornit spre Bârnova fulguia. Cu privirea în pământ, în bocancii aceia enormi, căutându-ne drumul prin zăpada proaspăt căzută, l-am auzit și zărit cu coada ochiului, pe un jiff tânăr, cu nasul curgând, care-și trecea greutatea de pe un picior pe celă-

lalt și tot striga cu un glas ascuțit : „Sportul... Sportul Popular... Ia Sportul !", Noi am trecut fără să-i dăm vreo atenție. Vânzătorul de ziare a strigat revoltat, după noi : „Ia te uită, sportivi și nu cumpără „Sportul" ! Noi încălcasem oarecum percepția lucrurilor, așa cum erau văzute de el. Mi-a venit să râd, dar și să gândesc.

La Bârnova am dat peste o pârtie necunoscută și plin de sine, mi-am dat drumul la vale. Luasem viteză când, ca din pământ, mi-a ieșit în cale o groapă. Am simțit-o în piept și cu nasul, dar și în spate, deoarece schiurile își continuaseră drumul, făcându-mă armonică. Îmi pieriseră încrederea în mine și buhul.

Întoarcerea la Iași a fost lungă și dureroasă. Cel cu „Sportul" nu mai era acolo, la intrarea în oraș.

* * *

Nimic nu agită și nu zăpăcește mai mult decât avizul unui colet. Era cam pe la sfârșitul anului școlar și asistam, eu însumi nerăbdător, la pregătirile de „luare cu asalt" a poștei. Tata, mama și Peretz, fratele care trebuia să care coletul, acasă, se învârteau buimaci, în așteptarea orei când trebuia să se ducă.

Când au revenit și cartonul a fost desfăcut, din acea „cutie a Pandorei" au început să apară stafiile reîncarnate ale vestimentației anilor douăzeci în America. Pălării cu vegetație multă, haine pentru giganți, în carouri și culori stridente, curele de pânză, bretele de dimensiuni duble, cum spunea tata, cu o paloare ușor de observat pe față. „Vai de capul nostru, ce am avut noi nevoie de cârpele astea ?" Era o întrebare retorică, unchiul și mătușa care le trimiseseră n-o puteau auzi. Dar pe fundul cutiei, printre chiloți și ciorapi, se afla un tricou cu dungi albastre, nici prea mari, dar nici prea subțiri, un adevărat tricou de marinar. Era plăcut la atingere și aproape nou, dacă nu mă înșeală memoria. „Ăsta-i al meu !" am decretat eu și mi-am și luat zborul în cealaltă cameră să-l încerc.

Îmi venea ca făcut de comandă. Îmi puteai desena mușchii unul câte unul, așa mi se mula pe trup. Cred că primul drum cu noul tricou l-am făcut acasă la Popovici. Acolo l-am întâlnit pe Sorel Marcovici și am purces la o canastă în trei. Îmi mergea bine la cărți. Tricoul mă făcea important. Parcă aveam ochi la spate, putând să-l privesc și pe cealaltă parte.

Cu părere de rău, cam după vreo săptămână, l-am scos pentru spălat. Abia așteptam să se usuce, ca să-l îmbrac din nou.

Vara, cu școala, învățam să înotăm în Dunăre. După terminarea cursului, eram zilnic la Lido. Trecerea Dunării era simplă : trăgeam la rame cu lipoveanul din Măcin — și asta era totul. În barcă erau cam vreo 20 de persoane, cu cățel și purcel. Dunărea măsura cam un kilometru și jumătate în dreptul Galaților. Nu aveam nimic de plătit. Purtat zilnic și agățat prin tot felul de arbuști cu țepi, tricoul se mai înțepase puțin. Culoarea însă îi rămăsese aceeași — albă cu dungi albastre, la fel de moale și modulat pe trup ca în primele zile. În toamnă, a intrat la păstrare, odată cu celelalte lucruri de vară. Îmi părea rău, dar știam că îl voi reîntâlni peste câteva luni.

Un al doilea colet din America n-am mai primit. În schimb, ne-a venit o scrisoare recomandată, pentru care mama a trebuit să semneze. Era o anvelopă ciudată, mare de vreo 30 de centimetri, cu o veste tristă : unchiul din America decedase. Cum mama era unul din cei nouă frați ai lui Thedor, avocatul acestuia ne anunța că o să ne țină la curent cu deschiderea testamentului. O pierdere în familie este ceva, dar va fi compensată oare de moștenire? Mama era aceea care, la primirea coletului, se văitase : „Ce ne trebuie astea?". Acum, tot ea își ținea gura închisă când se vorbea de moștenire prin casă. Avea curaj mama, dar era și înțeleaptă. Jiff din născare, orfană de la o vârstă fragedă, măritată cu un meseriaș care o ducea de pe o zi pe alta, dar nu mai mult decât atât și cu

capitolul „noroc" încă nedat în folosință, cu un copil mort prematur dintr-o greșeală stupidă (și acela tocmai fata pe care și-o dorise atât de mult), entuziasmul pentru moștenire n-o dădea afară din casă. Mintea omului nu poate fi oprită, chiar dacă visul este efemer. Lunile au trecut — și undeva, peste mări și țări s-a deschis testamentul. Câtă brumă de avere o fi avut unchiul i-a rămas toată soției. Ce s-ar fi întâmplat cu mine, dacă aș fi fost înfiat în 1938? Nu are rost să mă întreb, nimeni n-ar fi putut să-mi dea un răspuns. De fapt, pentru mine se încheiase de mult un capitol care n-a fost să fie. Viața mergea înainte cu surprizele ei, cu întorsăturile soartei. În primăvara aceea a anului 1951, unul din comuniștii găzduiți în 1940 și-a făcut apariția pe-o scenă a orașului. Culmea: în cuvântarea sa, a pomenit și numele tatălui meu. Abia atunci am aflat că Jac, cel pus mereu pe glume atunci, nu era altul decât Miron Constantinescu, ajuns „pasăre mare" în conducerea partidului de guvernământ. Imediat după asta, a urmat un mic pelerinaj la atelierul celui menționat în discurs.

N-a trecut mult și a apărut și urâta.

— Știi cine este? m-a întrebat mama, ca să-mi încerce memoria.

— Sigur că știu! Este Jaca, i-am răspuns sigur pe mine, deși n-o mai văzusem de 11 ani încheiați.

La scurt timp după aceea am ținut o ședință de familie solemnă. Prima și ultima. Tatăl meu, emoționat ca niciodată, ne-a pus la curent cu situația: pe vremea când eu duceam lupta pentru înscrierea la școala sportivă, iar ceilalți erau împotrivă, tata a depus actele pentru plecarea noastră definitivă în Israel. Atunci, în 1949, însemna că puteam să mă înscriu și la școala de pompe funebre, că tot n-aș fi terminat-o. Partidul însă veghea ca eu să-mi termin studiile în pace. Cum se trăgea bine mâța de coadă în meseria tatei și a lui Peretz (cui îi trebuiau curelari, când caii fuseseră înlocuiți în bună parte cu tractoarele?),

i s-a oferit îndată lui taică-meu un serviciu bun, numai să renunțe la actele depuse. Era vorba de un serviciu de administrator (băgător de seamă) la o comisie internațională, mai exact la cantina acesteia. Salariul era mic pentru fiecare stat din comisie, dar fiind un număr mare de state, leafa se rotunjea binișor, plus că de la o cantină de diplomați rămânea destulă mâncare, vinuri și prăjituri. Nu știam ce-o să urmeze, dar fiind la sfârșitul anului doi, iar anul al treilea urmând să înceapă la toamnă, mi-am făcut socoteala că o diplomă în educația fizică este totuși mai bună decât nimic. Aprobarea actelor s-ar fi putut transforma în realitate oricând — sau am fi putut-o aștepta până la adânci bătrânețe. S-a optat pentru serviciul tatei.

Viața începea să arate diferit. În discuțiile sale secrete cu Motke, tata a făcut o achiziție extra. Motke era un reparator de aparate de radio. Căra în permanență o geantă de piele, în care-i încăpea tot „atelierul". Nici de la distanță, nici din apropiere, n-ai fi dat doi bani pe unul ca Motke. Geanta îi dădea un fel de cocoașă laterală. Avea și o privire piezișă. Zi de zi trecea prin fața atelierului nostru fără să se oprească. Motke acesta mai avea o meserie : era profesorul de jiu-jitsu al miliției, ba chiar și la Macabi. De la el am învățat să mă antrenez cu sticlele de lemn. Eram destul de bun la cele câteva exerciții învățate, dar într-o bună zi, în curtea lui Izu Braunstein am fost prea sigur de mine și deci imprudent. Am împins capul înainte atât cât era necesar ca sticla să-mi întâlnească nasul, care s-a și dublat în toate direcțiile în urma impactului. Nu m-am mai reîntâlnit nici până azi cu aspectul său original. Tatăl meu a încheiat tranzacția cu Motke — și într-o zi, când m-am întors de la școală, am văzut primul aparat de radio din viața mea. Un aparat cu lămpi, de pe vremea când inventatorul mai stătea încă în cumpănă : să-l inventeze ? Să nu-l inventeze ?. De la acel aparat am învățat ce înseamnă paraziții. Acest aparat ne anunța venirea tramvaiului, nu avea rost să-ți scoți